

Geliu vainikas Motinai

Angelė JAKAVONYTĖ

Mamyte... Mama... Mamuliuk... Mamyčiuk. Daugeliu mažybinių vardų kreipiamės į savo motinas, ypač kai gegužės mėnesio pirmajį sekmadienį minima Motinos diena. O ir visa gegužė tarsi tampa motinų mėnesiu: per mūsų dangišką Motiną – Mergelę Mariją, Jėzaus Motiną, kai gegužės vakarais namuose ir Lietuvos bažnyčiose kalbama arba giedama Šv. Mergelės Marijos litanija... Ši litanija savo poetiškumu, skaidrumu išsiskiria iš kitų maldų.

Dievo Motinos kultas yra paplitęs visame krikščioniškame pasaulyje, o Motinos diena visur minima ir švenčiama būtent pavasarį, kai atbunda gamta, sužaliuoja ir sužydi gražiausios gėlės, kai sugrižta paukščiai į savo lizdus, kad paleistų į pasaulį savo vaikus.

Motina, prigiminės gyvybės teikėja, dėl savo motinystės jau tampa palaiminta. Kai gimusiam kūdikiui ima ryškėti aplinkinio gyvenimo vaizdai, pirmas vaizdas – palinkės prie lopšio Motinos veidas, jos šypsena, jos akyse atsispinkintis rūpestis ir meilė, tampa pirmuoju išpūdžiu, pirmu ryšiu su pasauliu. Motina yra pirmoji jo maitintoja...

Visa tai patyriau ir aš, nes ir mano Motina pirmoji man šypsojosi, ir aš jai pirmajai šypsojusi, verkiau, skundžiausi, krykštavau iš džiaugsmo...

Mano mama, Zosė Jezukevičiūtė-Jakavonienė, buvusi Sibiro tremtinė, sovietinių okupantų nutremta į tolimal Tanzibėjaus gyvenvietę prie Mongoliros sienos.

Ten ji susipažino su mano tėveliu, partizanu Juozu Jakavoniu, ištakėjo,

Su tėvais Juozu ir Zosia Jakavoniais

ten gimė mano vyresnioji sesuo Birutė, o aš gimiau jau Lietuvoje, Kasčiūnuose, po kelių mėnesių sugrižus...

Grįžusi iš tremties mama su tėčiu

nuvažiavo į savo tėviškę, Kapiniškių kaimą, tačiau prieš antrą trėmimą pastatyto gražaus namo nerado.

(keliamas į 4 psl.)

Kur buvo knygnešių kelio pradžia

Gegužės 7 dieną Lietuvoje minima Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos diena. Jau 116 metų turime laisvą žodį, spaudą. Tai svarbi data tautos ir valstybės istorijoje. Lietuviškosios spaudos draudimo laikotarpis, trukęs 40 metų, – vienas išskirtiniausiu lietuviškos knygos kelio istorijos puslapiu.

Šią dieną sveikiname po visą pasaulį pasklidusius lietuvius, nepamiršusius gimtosios kalbos, rašto. Šią dieną pirmiausiai prisimename žmones, kurie paliko mums žinių apie Lietuvą: jos praeitį ir jos gyvenimą iki mūsų laikų.

Leidyba nesustojo

Pervisą spaudos draudimo laikotarpį buvo išleista daugiau kaip 4000 lietuviškų leidinių lotyniškomis raidėmis! 1883–1886 metais Prūsijoje (Ragainėje ir Tilžėje) buvo leistas ir nelegaliai Lietuvoje platintas pirmasis visuomeninis politinis literatūrinis laikraštis „Aušra“, kurį redagavo J. Andziulaitis-Kalnėnas, J. Basanavičius, M. Jankus, J. Mikšas, J. Šliūpas. Išleista 40 numerių. Leidėjai, autoriai ir platintojai buvo aktyvūs tautinio judėjimo dalyviai. 1889–1905 metų spaudos draudimo laikotarpiu ir ją atgavus (iki 1906 me-

tų), leistas literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis „Varpas“. Tilžėje bei Ragainėje spausdintas „Varpas“ suvaidino didžiulį vaidmenį lietuvių tautinio atgimimo procese.

O kiek leidinių išspausdinta uždraudus lietuvišką spaudą? Lietuvos pasienyje, Tilžėje (dab. Sovietskas), aktyviai ėmė reikštis veikusios poligrafijos įmonės. Daugiausia išleista Tilžės O. Mauderodės, J. Šenkės, vėliau E. Jagomasto ir M. Jankaus spaustuvėse.

Lietuviškos knygos 19 amžiaus pabaigoje buvo leidžiamos ir kitose vietose: Suvalkuose, Seinuose, Augustave, Rygoje, Peterburge. Net spaudos draudimo metais, rusų mokslininkams padedant, Maskvoje 1872 metais buvo išspausdintas lietuviškų liaudies dainų rinkinys, Kazanėje 1880–1882 metais – trys lietuviškų dainų tomų ir

„Svtbinė rėda“, Peterburge 1883 metais – „Lietuviškos svetbinės dainos“.

Troškimas išsaugoti kalbą ir žodį

Spaudos draudimo laikotarpiu mažiskai plito lietuviškos kontrafakcinės knygos. Tuo laiku, sąmoningai nurodant netikrus knygos išleidimo duomenis, buvo stengiamasi apsaugoti nuo persekiojimų jos platintojus ir skaitytojus.

Dažniausiai buvo rašomi metai iki spaudos uždraudimo – 1863, 1864 metai. Gausu knygų, datuojamų 1879 metais. Išspausdinimo vieta dažniausiai buvo nurodoma Vilnius, buvo ir kitų vietų – Kaunas, Peterburgas. Aktyviausi lietuviškų knygų leidėjai buvo vyskupas M. Valančius, kunigai M. Sedevičius, A. Vytautas, pasaulietis S. Kušeliuskas.

(keliamas į 6 psl.)

Juozui Paliūnui-Rytui – 105 metai

Stasys IGNATAVIČIUS

„Tai gali pareikalauti ir mano gyvybės. Tas dėl Tėvynės laisvės nebaisu, tik paskutinę gyvybės atidavimo minutę noriu būti su ginklu rankoje ir kautynių padėty. Tam pasirengdamas, surašiau savo išgyventus atsiminimus 1941 metų birželio 10 dienos – 1949 metų gruodžio 30 dienos paverstoje Tėvynėje. Stengiuos rašyti tyra dvasia, be menkiausiu nukrypimų. Todėl ši mano asmenišką dokumentą, jei Tėvynės laisvės kovos pareikalautų mano gyvybės, prašau perduoti mano artimiesiems.“ (Ižanginės eilutės iš Juozo Paliūno-Rytų prisiminimų knygelės „Partizanų keliu“)

Būsimasis Prisikėlimo apygardos vadas, bebaimis Lietuvos partizanas Juozas Paliūnas-Rytas gimė 1915 metų gegužės 1 dieną Raseinių apskrities Betygalos valsčiaus Tilžės kaime, daugiaavaikėje ūkininkų Jurgio ir Onos (Masytė) Paliūnų šeimoje. Juozas buvo jauniausias šeimoje tarp aštuonių brolių ir sesers.

„Narsus, teisingas ir patyrės kovose (dalyvavo daugelyje kautynių ir kelis kartus sužeistas) rinktinės vadą J. Paliūnas-Rytas tapo ryškiu pavyzdžiu rinktinės partizanams.“

Likimas nebuvo gailestingas Paliūnų šeimai. 1935 metais netikėtai mirė vyriausias brolis Antanas. Brolis Jonas, mokytojas, žuvo vokiečių okupacijos metu. Du broliai – Mečislovas ir Vladas mirė stalininiuose lageriuose. Brolis Petras buvo išduotas po Labūnavos mūšio ir buvo suimtas. Ištremtas buvo ir brolis Kazys, kuris išgyvenė Sibiro lagerių kančias, grįžo į Lietuvą ligotas.

1939 metais Juozas vedė Viktoriją Petrétytę iš Pylių kaimo. 1942 metais jiems gimė sūnus Algis (tragiškai žuvo dar būdamas mažas), o 1945 metais – duktė Aušra. Iš kovų už Lietuvos laisvę Juozas Paliūnas išitraukė dar vokiečių okupacijos metais – 1944 metų pavararij jis išstojo į Lietuvos laisvės armiją.

(keliamas į 7 psl.)

Tikiu, kad iš šios krizės Europos Sąjunga išeis sustiprėjusi

Gegužės mėnesio pradžioje minime dvi svarbias datas – gegužės 1-ają Lietuvos įstojimą į Europos Sąjungą ir gegužės 9-ają – Europos dieną. COVID-19 pandemijos akivaizdoje narystė Bendrijoje ir pati vieningos Europos idėja tampa kaip niekada svarbi. Europos Parlamento Europos liaudies frakcijai priklausantis Andrius KUBILIUS sveikina visus su šiomis svarbiomis Lietuvai ir Europai sukaktimis bei dalijasi savo įžvalgomis – apie gebėjimą susitelkti krizių metu ir kartu jas įveikti, vertybes ir būtinus ateities pokyčius.

– Europa, o ir visas pasaulis susiduria su precedento neturinčiais iššūkiais. Kaip, jūsų nuomone, ši koronaviruso sukelta krizė paveiks Europos Sąjungos ateitį? Kokią Europą matote po pandemijos?

– Kaip ir kiekviena krizė – tai yra ne mažas išbandymas, tačiau, kaip sakoma nuo seno – kas neužmuša, tas sustiprina. Taip ir su krizėmis bei Europos Sąjunga. Dar 1957 metais vienas iš Europos Sąjungos įkūrėjų Žanas Monė formulavo labai aiškią doktriną, kad Europos Sąjunga, nors tuomet ji šiek tiek kitaip vadinosi, kursis krizių metu. Kitaip sakant, Europos Sąjunga vystosi eida ma nuo vienos krizės prie kitos. Tų krizių būna įvairiausiai. Mums patiemis teko patirti ekonominę krizę 2008–2012 metais, po to buvo pabėgėlių krizę, dabar vėl nerame į pandemijos krizę ir to sukeltą ekonominę krizę.

Iš tos patirties, kurią iki šiol turime, galima pasakyti, kad Ž. Monė pranėsystė išsipildė, nes į kiekvieną iš minėtų krizių Europos Sąjunga įkrito, nebūdama tam labai pasiruošusi. Tačiau iš tų krizių, tose srityse, kuriose reikėjo efektyvesnio veikimo – Europos Sąjunga išėjo sustiprėjusi ir būdama labiau konsoliduota. Taip po 2012 metų krizės susikūrė bankų sąjunga, po pabėgėlių krizės susikūrė sienų apsaugos instrumentai Frontex ir kita. Tad aš tikiu, kad ir po šios krizės Europos Sąjunga išeis sustiprėjusi, labiau konsoliduota, pradedant nuo sveikatos apsaugos, kuri yra šalių narių reikalas, ir baigiant ekonominiais ir finansiniais dalykais, kurie tampa taip pat labai dideliu iššūkiu.

– ES institucijos ēmësi istoriškai neregėtų finansinių priemonių gelbstint šalis nares ir jų ekonomikas.

Kaip tai vertinate?

– Pandemija atskleidė iššūkius sveikatos apsaugos sistemai. Čia iš tiesų pasimatė, kad Europos Sąjunga neturi daug galių šioje srityje, kiekviena šalis su pandemija kovojo taip, kaip sugebėjo. Tačiau po kurio laiko atsirado aiškesni Europos Sąjungos sprendimai – tiek kartu perkant apsaugos ir kitas reikalingas medicinines priemones. Dabar jau daugiau kalbama apie tai, kas turėtų atsirasti Europos Sąjungos sveikatos apsaugose ir koks turėtų būti pasirengimas globalioms pandemijoms.

Antras dalykas – tai ekonominė krizė, kuri sekė po pandemijos, ir vienintelis būdas kaip sustabdyti pandemiją buvo skelbtai karantinus, tai yra uždarysti ekonomikas. Šioje vietoje iš tiesų galima pamatyti, kad ES buvo labai reikšminga ir efektyvi, žymiai efektyvesnė nei 2008–2012 metais. Ir jeigu tuomet taip vadinamą finansinę „bazuką“ Europos centrinis bankas (ECB) paleido 2012 metų vidury, kai tuometinis ECB prezidentas Mario Dragis pasakė, kad euras bus gelbėjamas visomis išgalėmis, tai dabar ECB tą padarė

per pirmiasias kelias savaites prasidėjus krizei. Todėl kol kas situacija finansinėse rinkose yra pakankamai rami.

ECB paskelbė 750 milijardų euru finansinę „bazuką“, Europos Komisija taip pat skelbia įvairius gelbėjimo planus, siekiančius 400–500 milijardų eurų. Bendra suma, sudėjus visus – ECB, Europos Komisijos, atskirų ES valstybių – instrumentus, siekia 3,5 trilijono eurų. Tai yra milžiniška suma, žymiai didesnė suma nei JAV paskelbtas planas. Todėl Europos Sąjunga pasirodė kaip ryžtinga, efektyvi ir sugebanti veikti organizacija. Be abejo, yra diskusijų dėl „koronabondų“ (Europos Sąjungos obligacijų emisija, kurią siuloma išleisti koronaviruso pandemijos padariniam ekonomikoje švelninti – red. pastaba), tačiau natūralu, kad yra dalykų, apie kuriuos ilgiau diskutuoja ma. Kartu tai rodo, kad ES iš šios krizės gali išeiti turėdama dar didesnį arsenalą finansinių instrumentų, apie kuriuos dabar daug kalbama.

– Kaip vertinate Lietuvos Vyriausybės veiksmus?

– Gerai būtų, jeigu įsitiklausytų į patarimus. Ypač pradiniam pandemijos etape ministrai nelabai klausė, ką bandė patarti ekspertai. Klauda buvo, kad atvirai nepasakė, jog neturime pakankamai apsaugos priemonių, reagentų tyrimams ir dėl to galimybės apsaugoti medikus yra mažesnės. Keistai skambėjo ministro Aurelijaus Verygos aiškinimas, kad mums nereikia nei platesnių tyrimų, nei apsaugos priemonių, kaukių. Pakarto žmonių pasitikėjimą valdžios veiksmais.

Antras dalykas – ekonomika. Labai lėtai judama su parama verslui. Kalba, kad daug pinigų tam bus skirta: 2,5 milijardo eurų ar net 5 milijardai eurų. Bet

verslui, kuris jau mėnesį dėl karantino yra uždarytas – kavinėms, viešbučiams, grožio salonams, sporto klubams ar pramogų ir laisvalaikio praleidimo organizatoriams, visiškai neaišku, kaip juos parama pasieks? Jeigu kas ir aiškėja, tai Vyriausybės sprendimai yra „apkabinėti“ visokiomis keistomis sąlygomis.

Kaip kitur šalyse yra priimtas įstatymas karantino laikotarpiu kompenzuoti darbdaviu darbuotojų atlyginimų išlaikyti dalį. Bet Lietuvoje pridurta sąlyga, kad darbdavys 50 procentų darbuotojų turi išlaikyti po karantino dar tris mėnesius. Kiek teko peržiūrėti kitų šalių paramos verslui paketus, niekur tokios sąlygos neradau. Nei Danijos, nei Vokietijos, nei JAV, nei Estijos socialinės paramos sistemoje tokia sąlyga nekeliamą, nes ji neprotinė. Ypač smulkiam verslui neaišku, kaip jis veiks pasibaigus karantino laikotarpiui? Ar žmonėms reikės jų pasauginę, ar sugrįž jie į kavines, restoranus, koncertus, ar bus turistų?

Pernai Lietuvą aplankė, kaip skelbiama, 2 milijonai turistų, o šiemet galima apie tai tik pasvajoti. Turizmo verslas niekaip šiandien negali atsakyti, ar jų produktams bus paklausa, kai baigsis karantinas ir ar galės išlaikyti pušę savo darbuotojų? Tokia sąlyga galiai atbaidyti verslą prašyti paramos.

Mano nuomone, labiausia stinga paprastumo ir aiškumo paramos priemonėse, jos įveliamos į biurokratinės pinkles. Verslas turi teisę reikalauti, kad valstybė ir valdžia elgtu pagal aiškų nuostolių atlyginimo principą, nes karantiną, kuris buvo reikalingas, įvedė valdžia valstybės vardu. Kai valdžia sukuria verslui nuostolingas sąlygas, turi nuostolius atlyginti.

Ekonominė krizė – čia pat, reikia ruoštis ją suvaldyti, priemonių imtis, o Lietuvoje nėra net ekonomikos ministro. Verslo asociacijos kelia tą klausimą išryta susirūpinusios, jog paramos priemonės vėluoja.

Dar nesakyk, kad pavargai, juk dar ne viską mums papasakoja....

Irina PAŽERECKIENĖ

Tuoj pasibaigus karui, prasidėjo pirmieji trėmimai į Sibirą bei Tadžikiją. Šįmet sukako 75 metai, kai 1945 metų balandžio 22 dieną į mano senelių namų duris pasibeldė enkavestai. Mūsų šeima nebuvo turtinga. Deja, buvome evangelikų liuteronų tikėjimo. Vienų vadinti prūsais, kitų – vokiečiais.

Visą šeimą atvežė į Jurbarko priekšplauką, kur jau buvo ir daugiau to paties tikėjimo žmonių. Visą savaitę barža plukdė į Kauną. Ten buvo atvežtų ir daugiau žmonių iš visos Lietuvos. Tomis dienomis į Tadžikiją buvo ištremta apie 1000 Lietuvos evangelikų liuteronų. Iš Jurbarko rajono buvo ištremta 10 šeimų, tai yra 55 žmonės. Vežė 40 dienų. Be vandens ir maisto. Pakeliui mirė daug tremtinių, kurie tiešiog buvo išmesti pakelėse.

Atvežė į karščiu alsuojančią žemę. Liepė susirėsti iš nendrių trobeles. To-

mis pačiomis nendrėmis reikėjo pasikloti ir užsikloti. Gulėjome ant žemės, dažnai pabudavome nuo gyvačių ir driežų šnypštimo. Neištvėrusi bado ir karščio, mirė mano Mamytės močiutė. Mirė ir daugiau žmonių. Išmirdavo ištisos šeimos.

Daugiausiai žmonės sirgo dizenterija, šiltine ir malarija. Mūsų, lietuvių, organizmai nepratę prie tokios mitybos ir karščio. Trūko duonos ir mėsos. Jų skoniui jaudavome tik sapne. Tremtiniai dirbo medvilnės plantacijoje. Pavasarį ravedavo, o rudeniop rinkdavo vatą,

Tremtiniai prie statomų Kuibyševos kultūros namų

kurių normą įvykdysi buvo sunku. Mirus Stalinui, daugelis tremtinių grįžo į Lietuvą.

Šiuo metu yra karantinas. Balandžio 25 dieną buvo planuotas renginys šiai

tremčiai paminėti. Deja, mes tai galime padaryti tik maldoje. Daugelio šių įvykių liudininkų jau nebéra tarp mūsų. Yra išlikę tik jų prisiminimai, pasakojimai, užrašyti dainos ir eileraščiai.

Įvykiai, komentarai

Trojos arklys ar pagalba?

Kol koronavirusas pjovė Vakarų Europos šalis, sukosi ne tik putinistinės Rusijos propagandos malūnas, bet nesėdėjo rankų sudėjusios ir karinės struktūros. Prisidengusios „humanitarine pagalba“, jos gavo progą pasitreniruoti ne bet kur, o NATO šalių viduje! Pamenate Rusijos „pagalbą Italijai“, kai sunkieji rusų transporto lėktuvai atgabeno į šią šalį didelę neva medicinos reikmenų siuntą.

Netrukus paaiškėjo, kad apie 80 procentų tos siuntos visiškai netinkama ir nereikalinga, o kartu su ta siunta atskaidinti sunkvežimiai (tai siuntai po Italiją išvėzoti) sukelė klausimų – ar Italija neturi sunkvežimių?! Logiškas atsakymas buvo vienas – kadangi italai tikrai nestokoja transporto, rusų sunkvežimiai tikrai nereikalingi. Tačiau kokiui tikslu juos rusai atgabeno? Juk tai papildomas milžiniškas svoris lėktuvams! Atsakymas vėlgi vienas – tai panašu į logistikos (tai yra karinio aprūpinimo) pratybas, prisidengiant „humanitarine pagalba“.

Kad Italijos pamoka Vakarams nepraejo veltui, rodo ir vėlesni įvykiai. Štai Bosnijos ir Hercegovinos saugumo ministerija pranešė, kad balandžio pabaigoje ji nedavė leidimo į šalį įvažiuoti rusų kariniams medikams, atvykusiems padėti kovoti su COVID-19 plitimui. Pasirodo, Bosnijos ir Hercegovinos užsienio reikalų ministerija pateikė Saugumo ministerijai užklausą dėl Rusijos pateikto paklausimo, kuriame prašoma leisti įvažiuoti į šalį 24 narių medikų komandai su penkiomis speciaaliomis transporto priemonėmis, skirtomis Mostaro miesto ligoninei.

Trumpai tariant, šalies žynbos, vengdamas eskalacijos, pareiškė, kad tokį leidimą gali duoti tik valstybės vadovas – Prezidiumas (priminsime, kad Bosnijai ir Hercegovinai vadovauja iš trijų narių sudarytas Prezidiumas, kuriame atstovaujamos visos trys šalies tautinės grupės – bosnai, kroatai, serbai). Prezidiumo nariai renkami 4 metų kadencijai visuotiniuose rinkimuose, nariai vadovauja Prezidiumui rotacijos būdu po 8 mėnesius), kadangi kalba eina apie užsienio karinjų padalinį, norint kirsti sieną. Dėl tos priežasties ministerija nedavė nurodymo pasienie-

čiams praleisti karinjų Rusijos konvoju. Be to, Saugumo ministerija pranešė, kad kalba eina ne apie kokią nors baimę ar vengimą pačiai nuspresti, bet apie visišką pagarbą Bosnijos ir Hercegovinos Konstitucijai.

Galbūt kažkas nori pasakyti, kad Rusija net amerikiečiams sugebėjo padėti? Juk buvo informacijos, kad Ameriką pasiekė medicinos priemonių siunta iš Rusijos. Taip, buvo toks faktas, tačiau tai jokia „humanitarinė pagalba“ – tiesiog amerikiečiai nusipirkė tai, ko jiems reikėjo (na, šioje situacijoje nekelsim klausimo apie sankcijas – ne vieta ir ne laikas). Žinoma, Kremliaus propagandai, užsuktai visu pajėgumu, tai netrukdė skelbti pasauly, kad štai jie „net amerikiečiams padeda“!

Gyvenimas nesustoja net karantino sąlygomis

Tebegyvename karantino sąlygomis ir visą pasauly apėmusio rūpesčio apsuptyje, kasdien tikėdamiesi išgirsti stebuklingą žinią, kad žmonija surado būdą, kaip įveikti koronavirusa. Deja, kol kas joks stebuklas neįvyko, tenka taikytis prie aplinkybių, kurios diktuoja sąlygas tiek visuomeniniame, tiek ir privačiame gyvenime.

Bet prošvaicių yra: Vakarų Europos šalyse užsikrētusiuju skaičius mažta, vis daugiau tikimybė, kad persirgus koronavirusu susiformuoja imunitetas – štai, mūsų medikai jau surado per 4 dešimtis persirgusių COVID-19 žmonių, kurie sutiko būti donorais ir paaukoti kraujo, kuris bus skirtas gydyti sunkiai sergančius pacientus (ankstesnių epidemijų patirtis rodo, jog sergančiam pacientui per pylus pasveikusį asmenų kraujo, galima sustiprinti sergančiojo imunitetą, ir jis įveikia ligą).

Pandemija turės įtakos ir rudenį

vyksiantiems Seimo rinkimams. Pasak LRT pranešimo, „Vyriausioji rinkimų komisija (VRK) tariasi su sveikatos priežiūros specialistais, kaip rudenį užtikrinti saugius Seimo rinkimus. Pasak komisijos pirmininkės Lauros Matjosaitytės, kol kas neplanuojama atidėti spalio 11-ąją numatyty rinkimų. VRK pirmininkė pažymi, kad kol kas lieka daug nežinomųjų – sunku pasakyti, ar bus antroji koronaviruso pandemijos banga, o jei ji bus, ar tai palies tik konkretės vietas, ar visą šalį“.

Neslopsta Seime ir įprastos batali-

jos tarp opozicijos ir valdančiosios daugumos, pasiryžusios „tévą motiną“ paaukoti, kad tik nebūtų priimtas koks nors visuomenei naudingas įstatymas, jei jį pasiūlė opozicija. Štai ir dabar Seimas atmetė įstatymo projektą, kuris įpareigotų viešai skelbti medžioklių lapus. Aplinkos apsaugos komiteto narė konservatorė Aistė Gedvilienė siūlė, kad medžiotojai ar medžioklės organizatoriai privalėtų per parą perduoti Aplinkos ministerijai medžioklės lapus, kuriuose būtų nurodyti medžioklės dalyviai, jų atvykimo ir išvykimo lai-

kas bei sumedžioti gyvūnai. Ministerija šią informaciją būtų viešinusi.

Iniciatorių tikina, kad toks žingsnis padidintų skaidrumą, bet kritikai teigia, kad medžiotojai būtų nepagrįstai išskiriomi iš kitų grupių. Teisininkai siūlė projektiui gauti Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos išvadas. Priminsime, kad tokio įstatymo poreikis kilo po neseniai nuskambėjusios istorijos, kai buvo sumedžiota stumbrelė, o besiaškinant aplinkybes, ēmė vyniotis „nomenklatūrinį medžiotojų elitinis būrelis“, kuriam, kaip spėjama, pagal seną komunistinę nomenklatūrinę tradiciją buvo sprendžiamai svarbūs valstybės klausimai.

Pagal LRT, „diena.lt“ informaciją parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Koronaviruso pandemijai dar turėkime kantrybės

Gediminas UOGINTAS

Buvęs ilgalaikis Lietuvos epidemiologinės tarnybos epidemiologas

Jau praėjo trys mėnesiai, kaip COVID-19 virusas siaučia Lietuvoje, o pasaulyje jau visi penki. Pabaigos pandemijai dar nematyti. Šis koronavirusas išniro iš kažkur ir tarp žmonių cirkuliuoja pirmą kartą. Tad, skirtingai nuo kitų virusų, turi neribotas galimybes plisti visame pasaulyje. Žmonių imumas virusui yra visuotinis, nes nė vienos valstybės gyventojai jokio imuniteto jam neturi. Užtat ši pandemija iškart pradėjo plisti labai energingai ir kol kas nesustabdomai.

Kaip matyti iš žinių, pasaulyje jau susirgo virš 2,5 milijono žmonių, o mirusių apie 250 tūkstančių. Lietuvoje atitinkamai susirgo daugiau kaip 1500 žmonių, o mirė apie 50 žmonių. Tai dideli ir jaudinantis skaičiai, nors nėra rekordiniai. Įdomumo dėlei, šiuos skaičius galima palyginti su buvusiomis gripo viruso sukeltomis pandemijomis, o būtent 1947, 1957, 1968 metų. Jos visos buvo sukeltos vis atsirandančio naujo viruso, būtent H1N1, H2N1, H3N2, ir kiekviena tėsėsi po 1–2 metus. Susirgimų buvo užregistruojama po 1–2 milijardus, o mirusių milijonai, o per gripo sukeltą pandemiją 1918 metais mirusių buvo užregistruota 20 milijonų.

Dabar apie COVID-19 virusą žinome dar per mažai, ypač apie jo epidemiologinį pajėgumą. Visiška nežinia, kaip ateityje plis, ar turės savo išreikštą cirkuliacijos sezoną, ar sukels periodinius epideminius protrūkius ir kokius. O gal jis pasitrauks? Jei taip, tai kokiam laikui – metams ar dešimtmeciams. Taip pat nežinome, kaip for-

muojasi imunitetas persirgusiems ir viruso nešiotojams ir kiek laiko jis išliks patikimas. Neaišku, ir kokiai pavyks sukurti vakciną, ar ji bus efektinga. Šie klausimai visus labai jaudina.

Kiti šio viruso epidemiologijos klausimai (ir ne mažiau svarbūs): kaip ir kokiui kelii ši infekcija plinta, koks apskrėtimo mechanizmas, kaip formuoja epidemiiniai židiniai. Visa šita jau yra žinoma, nes jie yra identiški visoms ūminiu viršutinių kvėpavimo takų infekcijoms. Tai lašeliniu būdu per orą plintanti infekcija. Čia ir turi būti pagrindinio mūsų gynbos fronto kovoje su virusu vieta, kai blokuojamas jo pagrindinis plitimo kelias, nutrūksta ir viruso cirkuliacija.

Taigi prognozuoti, kada šis virusas pasitrauks ir nustos cirkuliueri tarp žmonių, pasakyti šiandieną sunku. Bet pasamprotauti galima. Manau, yra vilties, kad jo cirkuliacija menkės ir už 2–3 mėnesių sumenkis iki minimumo. Išlieka kiek vilties, kad gali visai sustoti. Toks metas greičiausiai galėtų būti nuo

liepos 15 iki rugpjūčio 1 dienos. Labai tikėtina, kad kitais metais virusas vėl sugrįš, bet, manyčiau, su kita, daug švelnesne išraiška.

Dabartiniu metu, kol virusas cirkuliueri ir yra daugiau ar mažiau ligonių ir besimptomų viruso nešiotojų, turime nesustoti jo saugotis, nepakliūti į jo spaštus ir netapti viruso aukomis. Pagrindinį dėmesį reikia skirti apsaugai nutraukiant viruso plitimą per orą.

Yra ir kitas apskrėtimo mechanizmas – ir įmanomas, ir pavojingas, kada infekcija išplatinama per nešvarias rankas, drabužius, maistu, per įvarius buities daiktus kontaktu būdu, arba sukeliant aplinkos oro užteršimą. Šis apskrėtimo būdas individualiai yra svarbus, bet epidemiologinio proceso suaktivinimui didelės reikšmės neturi. Virusas išorinėje aplinkoje ant įvairių apyvokos daiktų nesuvięs išbūna 1–3 paros. Tokie virusai, pabuvę išorinėje aplinkoje, palyginus, greitai netenka savo jautrumo. Apskrėtimo atveju patenkė į žmogaus organizmą, ne visada

sukelia ligą, nes smulkiausios viruso dalelytės nebeabsorbuojasi ant organizmo organų lastelių, tad ir nesimaitina jomis, nesunaikina jų ir virusas nesidaugina. Todėl svarbiausias dalykas yra išvengti (apsisaugoti) nuo apskrėtimi lašeliniu būdu per orą.

Visi rizikos grupės žmonės, ar bus valstybinis karantinas, ar nebus, visose žmonių susibūrimo vietose, iškaitant ir žmonių takų srautus, turėtų dėvėti apsaugines kaukes. Be abejo, galima lankytis savo kieme, sode, miške, kur nėra susibūrimų. Žinoma, reikia dėvėti kaukes, laikant rankų higienos, atliekant asmens daiktų dezinfekciją. Švarus oras, saulė, fizinis judėjimas ir visos kitos sveikatingumo priemonės yra reikalingos pagyvenusiems žmonėms, jų sveikatos poreikiams.

Ar LPKTS taryba, valdyba, filialai turės galimybę įprastine tvarka dirbti, organizuoti susirinkimus, posėdžius, renginius, dar yra mišlė. LPKTS suvažiavimas, jei įvyktų, tai manau, geriausiu atveju, tik rugpjūčio–rugpjūčio mėnesiais. Organizuoti šaškrydžio Ariogaloje greičiausiai nepavyks. Toks renginys, kur vienoje vietoje susirinktų keletas tūkstančių žmonių dėl pabendravimo, greičiausiai išliks uždraustujų saraše.

Taigi būkime kantrūs.

Gelių vainikas Motinai

(atkelta iš 1 psl.)

Jog čia kažkada stovėjo namai, bylojo tik apsamanojė akmenys. Nė pėdasko nepaliko naikintojai, siaučiant pokario sovietinės okupacijos viesului.

Kokie skausmo kalavijai pervėrė jos širdį, gali suprasti tik tas žmogus, kuris išgyveno panašų gyvenimą... O tokių Motinų likimų buvo labai daug.

Tėvai prisiglaudė mano tėcio Juozo tėviškėje, Kaščiūnų kaime, ant Merkio aukšto kranto. Buvo jauni, tad ištvėrė ir pusiau badą, ir skurdą, kai tėvelis iš pradžių negalėjo net prisiregistravoti Lietuvoje, o neprisiregistravęs negavo net juodžiausio darbo.

Su dviračiu važinėjo į Baltarusiją 50 kilometrų, kad galėtų mums uždirbtį duonos, o mama sukosi kaip darbštis botelė namuose. Rūpinosi, kad mudvi su sese būtume ne tik pavalgusios, aprenegtos, bet vėliau ir išmokslintos... Nors vaikystėje su sese Birute neturėjome brangių žaislų, gražių drabužių ar skanumynų, tačiau mes jautėme begalinę tėvų meilę, troškimą, kad tik mums viskas gerai sektusi.

Mamytė buvo tikra mano tėcio partizano Juozo Jakavonio-Tigro bendramintė ir bendražygė, puoselėdama skaudžios pokario dzūkų istorijos atminimą, kiekvieną atvykėlių sutikdama su šypsena ir smalsumu: iš kur tas žmogus atvyko, kaip rado kelią į nuošalų, pušynuose skendinti vienkiemį. Mamytės tėvą suėmė, kai jai buvo 7 metai. Daugiau jo ir nematė...

Mama aplink namus augino daug gelių, nes turėjo išgamtą grožio pajautimą. Ji viską mokėjo: skanų valgi pagaminti tarsi iš nieko, gražius drabuželius pasiūti... O svarbiausia – mama įdiegė gilių religinių jausmų, supratimą, kas yra

gera, o kas bloga, kas gražu, o kas nepriimtina. Ji mus auklėjo savo pavyzdžiu: darbštumu, patriotinėmis dainomis, gėriu ir grožio pajautimu, meile žmonėms, gyvulėliams ir paukščiams, laukų, sodo ir miško teikiamomis gėrybėmis. Kad pridurtų skanesnį kąsnelį prie namų ūkio, radusi laisvą valandėlę nuo darbų, vis bėgdavo į mišką grybauti... Mamos nuopelnas, kad mūsų šeima visada buvo darni, vaišinga, rūpestinga, padėdavo taip pat skurstančiams giminaičiams...

O tėvų gyvenimo pavyzdys mums buvo didžiausias autoritetas. Jų déka gaudama darbštumo, sąžiningumo, Tėvynės meilės ir pagalbos žmogui pamokas, pradėjau suprasti giluminę Tėvynės ir artimo meilės prasmę. Gerumo ir atjaudos kitiems pamokos nenuėjo veltui. Jos padėjo pagrindus tolesniams mano gyvenimui, nusidriekiančiam per mokyklas: pradinę, vidurinę, universitetus...

Ši Motinos diena man bus liūdniausia, nes negaliu apkabinti ir pasakyti: kaip aš Tave myliu ir kaip Tau už viską esu dékinga, miela Mamytė, – prieš pusę metų ji išėjo Amžinybė... Pasodinau ant jos kapo gelių, pasimeldžiau ir padékojau jai už jos gerumą... Tikiuosi, ji išgirdo...

Puikiai prisimenu tas savaites, kuo met budėjau prie jos lovos ir daug kalbėjau jai, kaip ją myliu, dékojau už jos pasiaukojimą ir gerumą, už skanius jos valgius, už jos begalinę meilę mums visiems. Dainavau kartu su Mamytė jos išmokytas patriotines dainas. Ji mažai kalbėjo, bet su dideliu dékingumu žiūrėjo į mane. Džiaugiausiai, kad per tas dienas praleistas kartu išskakau tiek daug dékingumo žodžių...

Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija skelbia sąrašą asmenų, pretenduojančių į Kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą

Kazys Auškalnis, g. 1918 m., (po mirties), partizanas, Šilutės aps. Vainuto valsč., Kęstučio apygarda Butigedžio rinktinė, 1945–1949 m. (žuvo).

Mamertas Butkus, g. 1924 m., (po mirties), partizanas, Kretingos aps. Endriejavo valsč., Žemaičių apygarda Karo rinktinė, 1949–1951 m. (žuvo).

Pranas Celevičius, g. 1927 m., (po mirties), partizanas, Alytaus aps. Seirijų valsč., Dainavos apygarda Šarūno rinktinė Juozapavičiaus tėvūnija, 1948–1951 m. (žuvo).

Steponas Darkšas, g. 1926 m., (po mirties), partizanas, Kretingos aps. Endriejavo valsč., Žemaičių apygarda, 1946–1949 m. (žuvo).

Benediktas Dausynas, g. 1932 m., (po mirties), partizanas, Kretingos aps. Endriejavo valsč., Žemaičių apygarda, žuvo 1950 m.

Vincentas Gaudiešius, g. 1908 m., (po mirties), Sukilimo dalyvis, Mažeikių aps. Ylakių valsč., 1941-06-22–1941-06-28.

Algirdas (Algis) Jasmontas, g. 1929 m., (po mirties), partizanas, Kretingos aps. Gargždų valsč., Žemaičių apygarda, 1948–1951 m. (žuvo).

Marijona Jasulaitienė-Gražulytė, g.

1953 m., pogrindžio spaudos platintoja, pasipriešinimo akcijų dalyvė, Alytaus aps. Mankūnų k., 1987–1988 m.

Juozas Jasulaitis, g. 1951 m., pogrindžio spaudos platintojas, pasipriešinimo akcijų dalyvis, Vilkaviškio aps. Naujininkų k., 1987–1988 m.

Marytė Jokubaitytė (po mirties), partizanė, Kretingos aps. Endriejavo valsč., Žemaičių apygarda, žuvo 1950 m.

Juozas Jurelionis, g. 1922 m., (po mirties), partizanas, Alytaus aps. Seirijų valsč., Dainavos apygarda Šarūno rinktinė Juozapavičiaus tėvūnija, 1946–1951 m. (žuvo).

Feliksas Keblys, g. 1923 m., (po mirties), partizanas, Klaipėdos aps. Gargždų valsč., Žemaičių apygarda, žuvo 1949 m.

Edvardas Petrikas, g. 1921 m., (po mirties), partizanas, Kretingos aps. Endriejavo valsč., Žemaičių apygarda, 1946–1948 m. (žuvo).

Pranciškus Petrikas, g. 1923 m., (po mirties), partizanas, Kretingos aps. Endriejavo valsč., Žemaičių apygarda, 1948 m.

Vaclovas Pledys, g. 1929 m., (po mirties), partizanas, Alytaus aps. Seirijų valsč., Dainavos apygarda Šarūno rinktinė, 1948–1951 m. (žuvo).

Gertrūda Strumylaitė, g. 1930 m., (po mirties), partizanė, Kretingos aps. Gargždų valsč., Žemaičių apygarda, žuvo 1951 m.

Benediktas (Benas) Šakinis, g. 1927 m., (po mirties), partizanas, Klaipėdos r. Žemaičių apygarda Kardo rinktinė, žuvo 1951 m.

tinė Juozapavičiaus tėvūnija, 1950–1951 m. (žuvo).

Albinas Stonkus, g. 1928 m., (po mirties), partizanas, Kretingos aps. Agluonėnų ap., Žemaičių apygarda, 1949–1950 m. (žuvo).

Domas Striauka, g. 1928 m., (po mirties), partizanas, Klaipėdos r. Judrėnų ap., Kęstučio apygarda, 1951–1953 m. (žuvo).

Kazys Striauka, g. 1930 m., (po mirties), partizanas, Klaipėdos r. Judrėnų ap., Kęstučio apygarda, 1952–1953 m. (žuvo).

Gertrūda Strumylaitė, g. 1930 m., (po mirties), partizanė, Kretingos aps. Gargždų valsč., Žemaičių apygarda, žuvo 1951 m.

Benediktas (Benas) Šakinis, g. 1927 m., (po mirties), partizanas, Klaipėdos r. Žemaičių apygarda Kardo rinktinė, žuvo 1951 m.

Teirautis tel. (8 5) 231 4157.

Komisijos pastaba.

Sąrašas skelbiamas vadovaujantis Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos darbo reglamento 8 punktu: „Pretendentai į Kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą skelbiami spaudoje“.

Sveikiname

80-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname

Antaną Vytautą ZDANČIŪ.

Nors metai jau nusinešė daug džiaugsmo ir svajonių,

Nors smilkiniuos pražydo jau plaukų sruogelės sidabru.

Laimingas bük, sulaukęs šitiek metų,

Kurie ne vien tik rūpesčius, ir laimę atnešė kartu.

LPKTS Lazdijų filialas

Garbingo 60-ojo jubiliejaus proga sveikiname LPKTS Jurbarko filialo narį, Lietuvos laisvės gynėją, Pėsčiųjų žygių asociacijos vadovą, buvusį tremtinį **Vidmantą GENĮ**.

Kaip greitai, greitai skrieja laiko ratas,

Pavasariai pro žydičias ievas,

Dar nesenai bridai per pievą basas,

Nesupratatai, kas bus, kas lauks tavęs.

Linkime stiprios sveikatos ir švč. Mergelės Marijos globos.

LPKTS Jurbarko filialas

Sveikiname LPKTS Jurbarko filialo nares, buvusias tremties, švenčiančias gražius jubiliejus:

Aldoną EIČERIENĘ – 90-aji,

Vitaliją MISIUKIENĘ – 90-aji,

Ireną BERŽINSKIENĘ – 70-aji.

Gyvenimas – tai amžinoji mislė.

Gėrio, ramybės laukimas.

Paslaptinja upelio versmė,

Nerimas ir praradimas.

Linkime sveikatos, geros nuotaikos, dvasios ramybės ir Dievo palaimintų metų.

LPKTS Jurbarko filialas

65-ojo gimtadienio proga sveikiname Šiaulių r. savivaldybės merą, LPKTS Kuršėnų filialo aktyvų narį, tremtyje gimusį **Antaną BEZARĄ**.

Linkime stiprios sveikatos, beribio optimizmo ir šypsenos veide. Dėkojame už dėmesį skiriamą savo likimo broliams ir sesėms. Ilgiausią Jums metų.

LPKTS Kuršėnų filialas

Brangieji, gražaus jubiliejaus sulaukus sveikiname:

Janiną PETRAVIČIENĘ ir Emiliją ŽAKEVIČIENĘ – 90-ojo,

Kazimierą TAMOŠIŪNĄ – 85-ojo,

Oną JUŠKEVČIENĘ – 80-ojo,

Aldoną ŠŪKYTĘ – 70-ojo,

Veroniką BALDULIENĘ, Venjaminą PUŠKINĄ ir

Ireną ŠEDIENĘ – 65-ojo.

Gyvenimas – ne dienos tos, kurios praėjo, bet tos, kurios ištrigo atminimini, su išspildžiusiom ir trokštamom viltim. Linkime sveikatos, Dievo palaimos ir globos.

LPKTS Panevėžio filialas

2020 m. gegužės 8 d.

Tremtinys

Nr. 17 (1375)

5

Motinų skausmas

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Mykolina Butkutė gimė 1902 metais Butkiškių kaime, Žemaitkiemio valsčiuje. Tėvelis Dominas siekė, kad vaikai gautų mokslo, būtų Lietuvos patriotai. Mykolina tapo mokytoja, brolis Stasys, gimės 1908 metais, buvo Lyduokių šaulių būrio vadas, Lietuvos kariuomenės leitenantas, 1941 metų Birželio sukilimo dalyvis.

Tęsinys. Pradžia Nr. 16 (1374)

Mykolina Strazdienė neteko pusės savo šeimos

1924 metais mergina ištekėjo už mokytojo Edvardo Strazdo ir persikėlė gyventi į jo ūkį Smėlinkos vienkiemynę, Giedraičių valsčiuje, kur šeima valdė 10 hektarų ūkį. Edvardas 1930 metais tapo pasienio policininku, šeima augino keturis vaikus: Jurgį, Vytautą, Genovaitę ir Augustiną.

Visi jie baigė mokslus, pasekė tėvų pėdomis, tapo mokytojais. 1940 metais sovietinė valdžia Edvardą iš darbo atleido. Žmogus jautė, kad tai susidorojimo su juo pradžia. Tad kai okupantai ištraukė jį į tremtinį sąrašus ir ruošesi jį išvežti į Sibirą, vyras nusišovė... Sūnus Vytautas ir Jurgis buvo mokytojai, tačiau išėjo į mišką ir garbingai kovojo prieš okupantus.

Likimas lémė, kad Mykolina Strazdienė neteko pusės savo šeimos.

1944 metų vasaros pabaigoje brolis Stasys tapo Alfonso Morkūno-Plieno būrio kovotoju Vaidila. Iškūrus Balninkiečių rinktinei, buvo paskirtas būrio vado pavaduotoju.

Stasys – pirmas žuvęs Mykolinos Strazdienės savasis. 1945 metų liepos 18 dieną NKVD kareivių netikėtai užklupti žuvo Julius Gulgis, gimės 1911 metais Vilniaus krašte, gyvenęs Butkiškių kaime, buvęs pasienio policininkas, o Stasys suimtas. Kankinant Šniro pirtelėje, sukapatės kirviu. Tuo metu buvo suimtas dar vienas partizanas, jis privertė žiūrėti egzekuciją, taip pat kankino, kad išduotų draugus, tačiau tas nepalūžo. Žuvusieji buvo palaidoti Nuotekų kaimo kapinėse.

Sūnus Vytautas nenorėjo pasiduoti gyvas

Pasipriešinimo metu Vytautas Strazdas-Bebras (gimės 1928 metais) buvo Ukmergės mokytojų seminarijos studentas. 1945 metais dirbo Prauslių, Giedraičių pradinių mokyklų mokytoju, padėjo partizanams, būnant Plieno būrio slapuku ir ryšininku, nuo 1947 metų išėjo į būrių. Sako, dirbdamas mokytoju, visada vaikščiojo su ginklu, nes suprato, jog kiekvieną minutę gali ateiti saugumiečiai. Gyvas jiems pasiduoti ir nesipriešinti nenorėjo...

Tapo Didžiosios Kovos apygardos rinktinės štabo sekretoriumi, būrio, kuopos vadu. Dalyvavo daugelyje mūšių, pasižymėjė drąsa. Turėjo keletą slėptuvių Juodausiu, Juodkiškių, Jogvilų apylinkėse, Dauburėlių, Šakelės upelių šlaituose.

Žuvo 1949 metų lapkričio 28 dieną Jogvilų kaime kartu su Jonu Grybauskui-Paukšteliu. Jiedu kartu su Bronium Dūda-Naručiu užėjo pas vieną kaimo moterį vakarienės.

Moteris buvo saugumo užverbuota, tad pavaišino apnuodyta degtine. Išėjusiu jau laukė pasala. Užvirė

Mykolina Strazdienė su išlikusiais gyvais dviem sūnumis Jurgiu ir Augustinu, apie 1970 metų

kova, kurios metu Paukšteliui buvo persautos kojos. Vytautas bandė išnešti draugą iš kovos lauko, bet abu buvo pastebėti ir žuvo. Naručiui pasisekė pasislėpti. Palaikai niekinti Ukmergės MVD-MGB kieme. 1989 metais perlaidoti į Ukmergės Duksytynos kapines.

Jurgis Strazdas dirbo Kauno Saulės gimnazijos mokytoju. Žinoma, kad 1949 metų vasarą fotografavo DKA „B“ rinktinės partizanus. Jam, Augustinui ir Genovaitei šiame žiauriame laikmetuje pavyko išgyventi.

Netekus sūnaus, Motinos skausmas buvo beribis, tačiau ji išgyveno, mirė 1977 metais.

Onos Glemžienės laukė ilgas ir sunkus kelias

Onos Glemžienės duktė Diana – partizanė, poetė. Likimas jai lémė trumpą gyvenimą, kuris buvo pilnas meilės Tėvynei ir neapykantos okupantams. Deja, jai tebuvo dvidešimt ketveri, kai pakarto priešo klasta. Viskuo, kuo mus poetė žavi, išugdė mokykla, gilus tikėjimas ir Motina.

Ona Marcinkevičiutė-Glemžienė (1898–1993) gimė Kupiškyje, Palėvenėlėje, kur šeima turėjo 10 hektarų ūkį. Jos vyro Mykolo Glemžos (1900–1974) šeima Narteikių kaime valdė 41 hektarą. Sako, tai buvo svajotojas, patriotas, mylėjės gamtą, bet nemėgės že-

mės darbų.

Po gimnazijos baigimo tarnavo Lietuvos kariuomenėje, tačiau norėjoapti buhalteriu. Kilęs iš garbingos giminės (brolis Jonas buvo net kooperatinės bendrovės „Pienocentras“ direktorius), rašė eileraščius. Jiedu išaugino keturis vaikus: Dianą (pavadinta medžioklės ir augmenijos deivės vardu), Dalią, Juozą ir Liudą.

Apsigyveno Degučiuose, Zarasų apskrityje, kur Mykolas girininkavo. Greitai jų perkėlė į Vebriūnų girininkiją netoli Šiaulių. Tačiau visos bėdos buvo dar priešakyje.

1941 metų birželį sužinojo, kad ištrauki i tremiamųjų sąrašus. Šeima dvi savaites slapstėsi, nakvojo laukus, miške. Ona Glemžienė nusprendė, kad su vaikais į Pandėli negrįš, tad liko Palėvenėlėje. Dianai buvo šešiolika. Ji – Kupiškio gimnazijos pažiba: poetė, gera piešėja, aktyvistė. Jos poeziją giria pats Antanas Miškinis... Baigusi gimnaziją, pradeda studijuoti Vytauto Didžiojo universitete, kartu mokosi tapybos Taikomosios dailės institute. Jaunimas susiburia į patriotinę organizaciją.

1945 metų lapkričių Mykolas Glemža arestuojamas. Iki pavasario jis kali Pandėlyje, o paskui be teismo išvežtas į lagerį Komijoje. Ona liko su trimis vaikais Lietuvoje.

1947 metais Diana paliko universi-

tetą ir grįžo į tėviškę. Susisiekė su partizanais, slapstėsi. Ona Glemžienė pradėjo kvieсти saugumas. Gąsdino, grasinio, mušė, klausinėdam, kur yra jos duktė Diana? Motina émési gudrybių, sakė, kad su ja nebendrauja, nes ant jos supykusi už tai, kad nepaklausé studijuoti medicinos. Gydytojas – tai garbinga ir praktiška profesija, o tapymas ar poezija – tai kas?

1948 metų pavasarį iš Magadano į Lietuvą sugrąžino kalini Mykola Glemžą. Mat jis nenuteistas, tris su puose metų jau atkalėjo, todėl reikėjo suvaidinti teismą. Onai nušvito viltis susigrąžinti vyra, ieškojo pažinčių jį užstoti taip vadinanamajame teisme. Sovietinis „teisingumas“ nieko negirdi, nes nuosprendis surašytas iš anksto – penkeri metai lagerio. Vėl laukia Mykolo ilgas kelias iki Irkutsko...

Su mažamečiais keliau į Sibirą

Atėjo metas keliauti į Sibirą ir kitai pavojingai nusikaltėlei su trimis mažamečiais vaikais – Onai Glemžienei. Jie vėl slapstėsi nuo ištrėmimo. Ir kartą, kai atrodė, jog pavojujus praėjo, jis su dukrele Dalia, trumpam grįžo į namus, užkūrė krosnį. Deja, ta naktis – tai 1948 metų gegužės 22-osios.

I trobą išveržė kareiviai, liepė krautis daiktus, sužinojo, kur slapstosi mažamečiai Juozas ir Liudas. Visus išvežė į tremtinį surinkimo punktą ties Kunigiškio dvaru, paskui „liaudies priešai“ keliau į Kupiškį. Sekė ilga kelionė už Uralo...

Deja, likimas Dianai negailestingas. Ji nujautė savo likimą, merginos eileraščiuose širdgėla, skausmas ir artėjančios mirties nujautimas. Diana slapstėsi, iš jos širdies gelmių rašytose eileraščiuose jaučiasi tragiskos baigties nuo jauta. Žuvusių partizanų skaičius vis didėja, bet ji, praradusi visus artimuosius, nutarė pasitraukti į mišką ir kartu su savo vyru partizanu Juozu Bulovu paraše paskutinį laišką giminaičiams į Kauną. Tai atsisveikinimo su visais laiškas.

1949 metų lapkričio 14 dieną šeši išduoti partizanai žuvo, tarp jų – jauna, talentinga poetė Diana Glemžaitė-Bulovienė ir jos vyras kuopos vadai Juozas Bulovas-Iksas... Liko neišmylėta širdis, skausmas dėl Tėvynės, rankraštiniis partizaninės lyrikos rinkinys „Penktieji laisvės kovų metai“ (1949), ir keletas sąsiuvinukų, užrašų knygelius, blanknotelių su jos ranka rašytais eileraščiais. Kūryba 1994 metais išleista atskira knyga „Mes mokėsim nūmirt“.

Partizanų kūnus užkasė Juodupės gyvenvietės prieigose, vieta ilgai buvo slepiama, paskui vykdomos statybos, tad kapas nežinomas. Tik po dviejų metų, tai yra jau 1951-aisiais, į Irkutską iškeliamo žinia Motinai, kad jos duktė Diana žuvusi, jos kapas nežinomas.

„Sustosių lauko vidury širdim tuščia tuščia. / Sunku, kai neturi kur eit, kai nieko nėr ko laukt – sunku...“ (Diana Glemžaitė).

(Bus daugiau)

Kur buvo knygnešių kelio pradžia

(atkelta iš 1 psl.)

19 amžiaus paskutiniame dešimtmetyje Mažojoje Lietuvoje knygų leidyba émė rūpintis specialios, nacionalinių judėjimų atstovaujančios draugijos, spaustuvés, laikraščių redakcijos, pavieniai leidėjai. Daug nusipelné M. Jankus, kuris savo spaustuvéje Ragainéje, Tilžéje, o véliau ir Biténuose išleido lietuvių autorų grozinés literatūros kūrinių. Nuo 1895 metų i leidinį darbą išstraukė aktyvus Mažosios Lietuvos lietuvių nacionalinio judėjimo dalyvis E. Jagomastas.

Tokių knygų retai kur beužiksi, tačiau jos, išlikę bibliotekų saugyklose ir privačiose kolekcijose, byloja apie neikainojamus lietuvių tautos lobius, apie begalinį troškimą išsaugoti savo kalbą ir žodį. Nemažą rinkinį tokų leidinių surinkęs ir ne kartą eksponavęs vienas iš XXVII knygos mègėjų draugijos steigėjų, garsus bibliofilas Vidmantas Staniulis (1988 metais išleistas parodos katalogas „Lietuviški kontrafakcinių leidiniai“).

Spaudos draudimo laikotarpis į mūsų kultūros istoriją įjéjo kaip „knygnešių laikai“. Lietuvišką žodį „knygnešys“ išversti tiksliai į kitą kalbą neįmanoma ir sunku paaiškinti tokį reiškinį kaip knygnešysté. Tokio pasaulinéje spaudos istorijoje nebuvó.

2004 metais minint Spaudos atgavimo 100-metį, UNESCO knygneštystę įvertino kaip unikalią ir pasaulyje neturinčią analogą. Iki šių dienų turime būti dëkingi tiems, kurie budéjo prie mūsų besivaduojančios iš caro priespaudos, iš okupantų ir užkariautojų valstybés lopšio. O jų bûta apie 2854 žmonës už draudžiamų knygų gabeni-mą, platinimą, net skaitymą ar laikymą, daug jų nubausta kaléjimais ir tremtinimis į Sibirą.

Petas Ruseckas – nenuilstamas spaudos darbininkas

Versdami jau antrą šimtmétį nepriklausomybés keliu žengiančios Lietuvos istorijos puslapi, pakeliaukime keliais, kuriais keliavo lietuviškas žodis, prisiminkime tikrą mūsų tautos pasiaukojimo kainą ir tuos asmenis, kovoju-sius ir puoselėjusius gimtąją kalbą. Vienas tokiu buvo Petras Ruseckas – nenuilstamas spaudos darbininkas, visuomeninkas, laikraštininkas, publicistas ir knygnešys.

Jis daug nusipelnęs istorijos mokslui. Surinko ir išleido net keturis didelius atsiminimų rinkinius: „Baudžiava“, „Lietuva Didžiajame kare“, „Savanorių žygiai“ ir „Knygnešys“. Pirmajį „Knygnešio“ tomą P. Ruseckas pradėjo „Redaktoriaus žodžiu“ ir dideliu įvadu „Spaudos draudimo gadynė“, kuriai apžvelgė spaudos draudimą, jos persekcionimą nuo 1864 metų.

Vertingiausi yra pačių knygnešių ir kitų lietuviškos spaudos organizatorių bei réméjų rašyti atsiminimai: knygnešių Juozo Angrabaičio, Antano Bataičio, Dominyko Bubėno, Felikso Galmino, Jurgio Gudo, Juozo Mickūnaičio, Juozo Rimšos, Juozo Sakalauskos, Kosto Stikliaus, Antano Švedo pasakoja-mai, spaudos kūréjų ir réméjų Petro Avižonio, Juozo Bagdonos, Martyno

Jankaus, Jono Kriauciūno, Gabrielės Petkevičaitės-Bitės, Vlado Putvinskio, Jono Vileišio atsiminimai.

„Knygnešio“ medžiagą P. Ruseckas suskirstė pagal tuometines gubernijas, kuriose spaudos gabentojai bei platintojai gyveno ir daugiausia veikė. Įvardytí skyriai: „Kauno kraštas“, „Suvalkų kraštas“ ir „Vilniaus kraštas“. II tome į pastarajį skyrių įdėti Martyno Jankaus ir Jono Kriauciūno atsiminimai. Abu „Knygnešio“ tomų gausiai iliustruoti.

P. Ruseckas buvo surinkęs medžiagą ir trečiajam tomui, tačiau 1944 metų gruodžio 14 dieną jis buvo suimtas. „Kaltinamosios“ medžiagos buvo pakankamai: P. Ruseckas tarnavo savanoriu Lietuvos kariuomenėje, daug raše apie kovas su bolševikais, nacių laikais spudoje publikavo bolševizmą smerkiančius straipsnius, 1943 metų lapkričio 25 dieną „Vilniaus gyventojų manifestacijoje“ (ji vyko Didžiojoje koncertų salėje, – dabar Lietuvos nacionalinė filharmonija) saké kalbą, kad „išvaduotojams“ iš Rytių žengiant į Lietuvą, savanoriai kūréjai vél ryžtingai stos į kovą.

P. Ruseckas rinko vertingą biografinę medžiagą ne tik apie knygnešius, platinusius lietuvišką spaudą draudžiamuoju laikotarpiu, bet ir lietuvius, platičiai pasklidusius po pasauli. 1935 metais suredagavo didelės apimties leidinį „Pasaulio Lietuviai“, kuriami pri-statomis lietuvių, gyvenančių Afrikoje, Azijoje, Pietų ir Šiaurės Amerikoje, Vakaru Europoje ir kituose kraštuose, kultūrinė ir mokslinė veikla, įvairios lietuviškos mokyklos, draugijos ir organizacijos, kurios palaikė ir puoselėjo lietuviškumą, skleidė lietuvišką žodį.

P. Ruseckas nuteistas 10 metų kalėjimo, tačiau ištvérė mažiau kaip metus: 1945 metų gruodžio 8 dieną mirė Karagandos lagerių Prostornyskyriaus barakuose. Kaip ir kiti jo likimo draugai, palaidotas bendrame kape, net nežinoma jo vieta.

Atminimas jamžintas Kaune ir kitur

Laisvojoje Lietuvoje, įsikūrus Knygnešio draugijai, deramai prisimintas šis iškilus žmogus. Draugijos pirmininkės Irenos Kubiliénės rūpesčiu išleisti P. Rusecko abu „Knygnešio“ tomų. Trečiąjį „Knygnešio“ tomą parengė V. Merkys 1997 metais. 2016 metų pabaigoje Punsko „Aušros“ leidykla išleido B. Kaluškevičiaus ir K. Misiaus sudarytą knygą „Knygnešys IV“. 2019 metais pasirodė ir 5-asis knygnešio tomas. Jame, kaip ir 4-aja-me tome, atspausdinti žmonių, rašiusių į draudžiamą spaudą ir juos pažinojusių, atsiminimai.

Turime puikų paminklą Spaudos draudimo laikotarpio šviesuoliams: nuo pirmojo „Knygnešio“ tomo, išleisto 1926 metais, ir antrojo – 1938 metais, jau atkurus Lietuvoje nepriklausomybę, 1992 ir 1997 metais išleisti fotografiotiniai pirmųjų tomų leidimai.

P. Rusecko atminimas jamžintas dviejose vietose Kaune: atidengta memorialinė lenta Donelaičio g. 5, Petras Švedo kapinėse pastatyta ažuolinis stogastulpis (skulptorius I. Užkurnys).

2004 metais P. Rusecko vardu pavadinta viena naujujų Romainių Linkuvos gatvių.

Lietuvoje nemažai vietų, pažymėtų paminklais, kitais ženklais, skirtais kalbos, spaudos vaduotojams. Daug paskelbtų straipsnių, išleista knygų. O ir paminėti visus trumpoje apžvalgoje – ne taip paprasta.

Panėvėžio rajone knygnešius menančioje Ustronėje lietuviškos spaudos sklaida rūpinosi ir Vadakteliuose kuniavęs Juozas Tumas-Vaižgantas. Pasak E. Jociaus, čionai rašytojų už nepaklusnumą buvo ištremusi caro valdžia, tačiau dvasininkas nenurimo – bendradarbiavo su knygnešiais, slėpė leidinius, rinko aukas jiems pirkti.

Paminklas Spaudos draudimo šviesuoliams – Lietuvos tautinio atgimimo ažuolyne, dr. J. Basanavičiaus gimtinėje. Jame – 12 giraičių, viena jų – Knygnešių, kurioje – 140 vardinių ažuolų knygnešiams. Tautinio atgimimo ažuolyne 2014 metais pasodinti ažuolai vių Lietuvos tremtinių garbei.

Išleisti informaciniai leidiniai, žinynai

Knygnešių atminimas, be kitų vietų, jamžintas Kaune Vytauto Didžiojo karos muziejaus sodelyje esančioje knygnešių sienelėje. Joje iškalta šimto žmonių, aktyviai dirbusių lietuviškos spaudos draudimo laiku, pavidės. Ši sienelė, nugriauta sovietmečiu, atstatyta atkūrus nepriklausomybę. Apie Knygnešių sienelėje išrašytus knygnešius 1998 metais Benjaminas Kaluškevičius ir Ona Žemaitytė-Narkevičienė parengė ir išleido informacinių leidinių „Šimtas knygnešių“.

2004 metais Knygnešio draugijos ir Lietuvos literatūros ir meno archyvo rūpesčiu išleistas Benjamo Kondrato 19-os knygų seriją „Kūréjų pėdsakais“. Joje – kone visi Lietuvos regionai. Vertinga ir Punsko „Aušros“ leidyklos knyga „Punsko, Seinų ir Lazdijų krašto knygnešiai ir daraktoriai“ (sudarė B. Kaluškevičius, K. Misius, S. Birgelis). Knygnešių gyvenimas, likimai jamžinti ir kauniečio žurnalisto, Vinco Kudirkos premijos laureato Juozo Kundroto knygose.

Minint Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną, nuo 1904 metų reikėtų dar keliauti knygos ir jos kūréjų kelias, kai pasibaigus Antrajam pasauliniui karui dauguma į Vakarų Europą patenkusių lietuvių pabégėlių atsidūrė Vokietijoje (per 70000). Kaip ir bégliai iš kitų kraštų, buvo apgyvendinti 113 stovyklų, kur galėjo 1945–1950 metais gana kompaktiškai gyventi, kol prasidėjusi emigracija juos išsklaidė po visą pasaulį. Tačiau jie nepalūžo: steigė mokyklas, leido knygas, rūpinosi lietuviybės išsaugojimu. Reikėtų plačiau ap-tarti ir Sibiro tremtinių likimus, jie taip pat palikę ženklus mūsų tautos kančių ir netekcių istorijoje.

Parengė Dalia POŠKIENĖ

ir savaip retieji pogrindžio leidiniai, iprasminti grafikės Gražinos Didelytės spaudos atgavimo 100-mečiui su-kurtose graviūrose „Slaptakeliai. Slap-tavietės. Slaptaknygės“. D. Akstinas už Prano Jakaičio (JAV) lėšas išspaudo-dino dyliką G. Didelytės grafikos darbų, skirtų mūsų knygnešiams. Knyge-lé išleista su Gintauto Černeckio lako-nikais (trumpais lakoniškais tekstais prie piešinių).

Nemažą pėdsaką draudžiamojo laikotarpio knygų leidėjų, skleidėjų darbų surinkęs marijampolietis Justinas Sajauskas (buvei ilgametis Marijampolės Tauro apygardos partizanu ir tremties muziejaus vadovas). Iš jo rinkinių parengtos parodos ir išleisti katalogai „Vizitėlės – pasipriešini-mo liudininkės“ (kartu su D. Akstu-nu, 2011 metais), „Sibiro atvirlaikiai“ (2012 metais), publikuoti knyg-nešių prisiminimai.

Atskiru leidiniu išleista Valdo Ku-biliaus parengta knyga „Kunigas Kris-tupas Marija Švirmickas – knygnešys, švietėjas, Sibiro tremtinių sielovadi-ninkas“.

Spaudos diena buvo minima kasmet

Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos diena kasmet, 25 metus (nuo 1994 metų), buvo minima tarptautinėse knygos šventėse „Laikas gyvena knygose“, kurios sumanytojai ir organizatoriai – XXVII knygos mègėjų draugija, pra-dėjo rengti Kaune. Keletą metų šios šventės buvo rengiamos su V. Staniulio knygynu, Kauno miesto savivaldybės Vinco Kudirkos viešaja biblioteka, šventės bendraorganizatoriais yra bu-vę ir Kauno apskrities viešoji bibliote-ka, Vilniaus apskrities Adomo Micke-vičiaus viešoji biblioteka, Pasaulio lie-tuvų centras.

Plačiau besidomintiems apie mūsų knygos, kalbos, kultūros pėdsakus de-rėtų atsiversti F. Bortkevičienės Kalbos premijos laureato, kraštotorininko Benjamo Kondrato 19-os knygų seriją „Kūréjų pėdsakais“. Joje – kone visi Lietuvos regionai. Vertinga ir Punsko „Aušros“ leidyklos knyga „Punsko, Seinų ir Lazdijų krašto knygnešiai ir daraktoriai“ (sudarė B. Kaluškevičius, K. Misius, S. Birgelis). Knygnešių gyvenimas, likimai jamžinti ir kauniečio žurnalisto, Vinco Kudirkos premijos laureato Juozo Kundroto knygose.

Minint Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną, nuo 1904 metų reikėtų dar keliauti knygos ir jos kūréjų kelias, kai pasibaigus Antrajam pasauliniui karui dauguma į Vakarų Europą patekusių lietuvių pabégėlių atsidūrė Vokietijoje (per 70000). Kaip ir bégliai iš kitų kraštų, buvo apgyvendinti 113 stovyklų, kur galėjo 1945–1950 metais gana kompaktiškai gyventi, kol prasidėjusi emigracija juos išsklaidė po visą pasaulį. Tačiau jie nepalūžo: steigė mokyklas, leido knygas, rūpinosi lietuviybės išsaugojimu. Reikėtų plačiau ap-tarti ir Sibiro tremtinių likimus, jie taip pat palikę ženklus mūsų tautos kančių ir netekcių istorijoje.

2020 m. gegužės 8 d.

Tremtinys

Nr. 17 (1375)

7

Juoziui Paliūnui-Rytui – 105 metai

(atkelta iš 1 psl.)

Rudenį, kuomet sovietai antrą kartą okupavo Lietuvą, Juozas išėjo partizanauti į mišką ir tapo Pabarčiaus būrio partizanu. Prasidėjo sunkių išbandymų kūpinas J. Paliūno kovos kelias.

Juozo sodybą enkavedistai ir jų pakalikai stribai išdraskė ir nugriovė. Žmona su vaikais buvo priversta slapstytis pas giminęs Kaune. Jau 1944 metų lapkritį Pabarčiaus būrio partizanai susikovė su okupantais prie Plinkaigalio kaimo, ir tai buvo pirmasis Juozo kovos krikštas. Siu atkaklių kautynių metu partizanai nukovė 3 stribus ir 6 paėmė į nelaisvę. Tų pačių metų gruodžio 16 dieną būrio partizanai su okupantais susikovė Kėdainių apskrities Krakių valsčiaus Paliepių miške ir priėmės padarė daug žalos.

Dar aršesnės kautynės įvyko tą patį mėnesį Pušynės miške. Cia Lietuvos partizanai nukovė 90 okupantų karių, žuvo 20 partizanų. Vėliau, 1945 metų liepą, J. Paliūnas su savo bendražygiais dalyvavo Šaukotų miestelio užpuolime, 1945 metų rugpjūčio 3 dieną kautynėse Valatkaičių pelkėje (kautynėse jis buvo sužeistas), 1947 metų spalį mūšyje su okupantais Zvėgių miške (prie Beptygalos), 1948 metų sausį – Lenčių miške (Krakių apylinkė). Taip pat jis pats dalyvavo kelių aršiausių stribų ir išdavikų likvidavimo operacijose.

Ėmėsi iniciatyvos burti partizanus

Aršiose kovose su okupantais užgrūdintas ir savo drąsa pasižymėjęs J. Paliūnas-Rytas 1947 metais buvo paskirtas Jungtinės Kęstučio partizanų apygardos Povilo Lukšio rinktinės vadovo pavaduotoju. Tų metų rudenį, išdavus, enkavedistai suėmė rinktinės vadą Antaną Ragauską-Ragelį. Be vado rinktinė pakriko, tuomet Juozas ryžtingai ėmėsi iniciatyvos atstatyti tvarką, drausmę ir surburti išsiblaškiusius partizanus.

Kai 1948 metų balandžio 1 dieną buvo įsteigta Prisikėlimo apygarda ir P. Lukšio rinktinė tapo sudėtine jos dalimi, rinktinė buvo pervadinta į Maironio rinktinę ir jos vadu paskirtas Povilas Morkūnas-Drakas. Naujasis vadovas iš buvusių P. Lukšio rinktinės partizanų

suformavo stiprią ir kovingą V. Kudirkos (vėliau – Mindaugo) tévoniją ir jos vadu paskyrė J. Paliūnui-Rytą.

1949 metų rugpjūčio 1 dieną Maironio rinktinės vadovas P. Morkūnas-Drakas buvo paskirtas Prisikėlimo apygardos vadu, o jo pavaduotoju ir Maironio rinktinės vadu – Juozas Paliūnas-Rytas. Šios rinktinės teritorijoje dažnai bazavosi Prisikėlimo apygardos štabas. Cia buvo spaustinamas apygardos partizanų laikraštis „Prisikėlimo ugnis“, kurį redagavo pats Juozas. Maironio rinktinė tapo stipriu, gerai organizuotu ir drausmingu partizanų junginiu.

Narsus, teisingas ir patyręs kovose (dalyvavo daugelyje kautynių ir keli kartus sužeistas) rinktinės vadovas J. Paliūnas-Rytas tapo ryškiu pavyzdiu rinktinės partizanams. 1949 metų birželio 20 dieną J. Paliūnas buvo apdovanotas Pasižymėjimo lapu ir jam buvo suteiktas partizanų leitenanto laipsnis. Rinktinės vadovas daug dėmesio skyrė partizanų kariniam parengimui (buvo nurodės visuose būriuose pravesti 42 valandų karinio mokymo kursus, kuriuos pats inspektuodavo), leidybai, propagandai ir gerų santykiių palaičiui su aplinkinių kaimų ir sodybų gyventojais. 1950 metais jis užrašė savo atsiminimus apie savo rezistencinę veiklą 1941–1949 metais.

„Medžiojamas“ MGB

Zuvus apygardos vadui P. Morkūnui-Drakui, 1951 metų rugpjūčio 1 dieną jis buvo paskirtas Prisikėlimo apygardos vadu. Šias pareigas jis perėmė ypač sunkiu metu: apylankėse siautėjo MVD kariuomenė, smogikai, agentai... Be to, jau 1949 metų pradžioje J. Paliūno „medžioklę“ pradėjo MGB skyriaus viršininkas kpt. Dušanskis ir jo pavaduotojas vyr. ltn. Skokauskas.

Tu metų pabaigoje per užverbuotą agentą „Sizak“, kuris buvo partizano Vytauto Baranausko-Dantės dėdė iš Lesčių kaimo, mėgino įvilioti partizanų vadą į MGB pinkles.

Išpradžių emgiebistams neblogai sekėsi ir J. Paliūnas-Rytas išivėlė į susirašinėjimą su agentu, tačiau 1950 metų pradžioje „Sizak“ (Vyšniauskas –

Nemunas) buvo demaskuotas. Rytas nusiuntė partizaną už išdavystę jį nubausti, tačiau nuosprendis nebuvo įvykditas – emgiebistai supratė, kad jų agentas demaskuotas ir jų galiai partizanai likviduoti, spėjo agentą iš Kauno išvežti. Rytas „medžioklę“ tėsesi ir vėliau. Jis surasti Raseinių, Kėdainių, Dotnuvos ir Radviliškio rajonuose veikė bent 10 agentų.

Stiprinti apygardą reikėjo patikimų vyru, trūko tinkamų štabo pareigūnų, reikėjo ieškoti naujų žmonių. Tuo metu i apygardos veiklos rajoną, Pernaravos ambulatoriją, MGB pasiuntė dirbtį gydytoją Vytautą Remeiką (agentas „Cestnyj“), kurio pagrindinė užduotis buvo užmegzti ryšius su apygardos vadu J. Paliūnu-Rytu. Partizanų gretoms retėjant, 1952 metų gegužės 20 dieną Prisikėlimo apygarda buvo panaikinta, o J. Paliūnas vėl tapo P. Lukšio rinktinės (pervadinta 1952 metų vasario 16 dieną) vadu. 1952 metų liepą į rinktinės štabą jis priėmė V. Remeiką, net nenumanydamas, kad pastarasis yra MGB agentas ir jo tikslas sunaikinti rinktinę ir pati vadą.

1952 metų spalio 1 dieną sovietiniai saugumiečiai apsupo rinktinės štabo bunkerį, įrengtą Padotnuvuje, Petro Krutkio sodybos tvarte. Operacijai vadovavo MGB vyr. ltn. Bogdanov ir vyr. ltn. Kutuzov, o ją vykdė MVD kariuonis daliynas Nr. 3202. Paskutinis Prisikėlimo apygardos vadovas Juozas Paliūnas-Rytas, nenorėdamas patekti į emgiebistų rankas gyvas ar sužeistas, po trumpo susišaudymo nusišovė. Pravestos operacijos akte buvo rašoma: „Padotnuvio kaime, Dotnuvos raj. pas pilietį Petrą Krutkį, Jono, tvarte buvo surastas gerai užmaskuotas bunkeris, kuriame slėpėsi partizanas. Išpasiūlymą pasiduoti, partizanas pasipriešino ginklu, o po to pabaigė gyvenimą nusidžydamas.“

Palaidojimo vieta – nežinoma

Senas dotnuviškis Mykolas Burneika liudijo, kad netoli stribų būstinės buvo žmogaus bunkeris nuo karo veiksmų pasislėpti. Iš jų buvo sumestis partizanų palaičiai. Vėliau, apie 1952 metų spalį, atvežė dar vieną ir jmetė. Bunkeris sugriuvo, o palaičiai liko tebegulėti. 1990

Savaitraščio vadovė Audronė Kaminskienė
Techninė redaktorė Vesta Milerienė

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

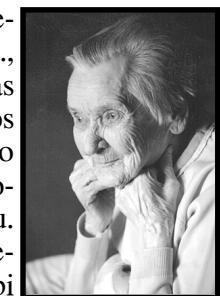
2 spaudos lankai. Tiražas 1350 egz. Kaina 0,90 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

Ilsėkitės ramybėje

**Valerija Steponkutė-Kinderienė
1920–2020**

Gimė ūkininkų Mykolo ir Marijonos Steponkų šeimoje, Tujainių k., Kaltinėnų valsč., Tauragės aps. Šeimoje augo sūnus Alfonsas ir duktė Valerija. Valerija pramoko siuvėjos amato. Vokiečių okupacijos metais ištakėjo už Vaclovo Kinderio, apsigveno jo namuose, Bijotuose. Vaclovas dirbo malūnininku. Čia gimė trys vaikai: Liuda, Romas ir Mėčius. Valerija buvo ne tik siuvėja, bet ir gabė audėja-pynėja. 1951 m. šeimą ištrėmė į Sibirą – Krasnojarsko kr., Nazarovo r., Serdino gyv. Sibire reikėjo rūpintis mažamečiais vaikais, pavalgydinti, aprenkti. Valerijai padėjo siuvėjos amatas – siūdavo vietiniams už pieną vaikams. Vaclovas, laikui bėgant, ir čia tapo malūnininku. Cerdine senais laikais buvę tremtiniai užtvenkė upę ir pastatė malūną. Nebėlikus, kas tuo malūnu rūpinasi, malūnas nyko. Vaclovas jis atgaivino ir ēmėsi prižiūrėti. Tremtinį gyvenimas palengvėjo.

Reabilitavus šeima grįžo į Lietuvą, į savo gimtuosius namus. Vaclovas vėl įsidarbino malūnininku Bijotuose. Čia gi-mė jauniausias sūnus Virgilijus. Valerija ir toliau užsiimda vo savo mêtstamu darbu: pyné, audé, siuvo. Suruošė ne vieną savo gaminių parodą. Valerija, mirus vyru, gyveno su sūnaus Virgilijaus šeima. Balandžio 23 dieną Valerija būtų šventusi 100 metų jubiliejų.

Palaidotą senosiose Girdiškės kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame Virgilijaus ir Liudos šeimas, 12 vaikaičių, 20 provaikaičių, visus gimines, tremties draugus bei artimuosius.

LPKTS Šilalės filialas

Užjaučiame

Mirus 1941 metų tremtinei Janinai Dumalakienei, nuoširdžiai užjaučiame šeimos artimuosius.

LPKTS Lentvario filialas

Nuoširdžiai užjaučiame 1945 metų tremtinę Pranutę Mataitaitė-Geležinienę, mirus broliui Broniui.

Tremties draugai: Birutė, Danutė, dvi Aldonos ir Vytas

Nuoširdžiai užjaučiame Genutę Siaurusevičienę ir Birutę Baltrušaitienę, mirus mylimam broliui Algimantui Šeronui.

LPKTS Kauno filialas

metų rugpjūčio 22 dieną K. Tamašausko iniciatyva bunkeris buvo atkastas. Pirmiausiai ant viršaus buvo rasti palaičiai su kariškių drabužių likučiais, kurie rodė, kad tai būta uniformos.

Ar tarp šių palaičių buvo J. Paliūno-Rytu palaičiai, nežinia, nes iš emgiebistų darytų nuotraukų matyti, kad žuvęs jis ne su kariška uniforma. Tad tiksliai jo palaidojimo vieta išlieka paslaptyje.

1998 metais Juozo Paliūno-Rytu žūties vietoje buvo pastatytas atminimo paminklas (aut. Juozas Meškuotis). 1997 metais J. Paliūnui-Rytui buvo pripažintas teisinis Kario savanorio statusas, LR Prezidento dekretu 1998 metų gegužės 19 dieną jam suteiktas pulkininko laipsnis, 1999 metais jis apdovanotas Vyčio Kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (dabar – Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro kryžius) (po mirties).

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĒMIMO
FONDAS

Tremtinys
www.lpkts.lt

ISSN 2029-509X

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

Imones kodas 300032645

Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,

Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218

Redakcija pasiliauka teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negrąžinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.

Ką byloja šaltiniai

Vygandas RAČKAITIS

Paskelbtas Antano Vienuolio-Žukausko ir tremtinių bei politinių kalinių epistolinis palikimas

Tuos, kuriuos domina praėjusio šimtmečio sovietinės okupacijos laikotarpio mūsų tautos kultūrinio, vi suomeninio gyvenimo realijos, nudžiugins Antano Baranausko ir Antano Vienuolio-Žukausko memorialinio muziejaus išleista knyga, pavadinta poeto Kazio Inčiūros iš tremties rašyto laiško A. Vienuoliui-Žukauskui žodžiais: „Per Tamstos laišką į mane padvelkė tikras pavasaris“.

Antanas Vienuolis-Žukauskas

Naujasis leidinys džiugina ne tik pui kia poligrafija, bet ir turinio pateikimo akademiniu lygiu. Tas turinys – tai Antano Vienuolio-Žukausko ir tremtinių, politinių kalinių bei jų artimųjų epistolinis palikimas. Šią išpūdingą ir reikšmingą, nesenstančią knygą sudarė ir parengė spaudai Vilniaus universiteto bibliotekos Mokslinių tyrimų ir pavel do rinkinių departamento Rankraščių skyriaus vadovė dr. Inga Liepaitė, Antano Baranausko ir Antano Vienuolio-Žukausko memorialinio muziejaus direktorius Antanas Verbickas.

Sudaryojai daug pastangų ir ryžto pareikalavusį darbą pavadino šaltinių publikacija. Jiems tu šaltinių, A. Vienuolio-Žukausko ir tremtinių, politinių kalinių bei jų artimųjų epistolinio palikimo, teko ieškoti Lietuvos centriniame archyve, Lietuvos ypatingojo archyvo VRM dokumentų skyriuje, Lietuvos literatūros ir tautosakos bibliotekos rankraštyne, Lietuvos nacionali nes bibliotekos Martyno Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriuje, Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje, Maironio lietuvių literatūros, Anykščių Antano Baranausko ir Antano Vienuolio muziejų fonduose. Surasta trisdešimt

keturių (neskaičiuojant paties A. Vienuolio-Žukausko) adresatų 175 laiškai, atvirlaiškiai, atvirlaiškiai-perlaidos, telegramos ir sveikinimai, rašyti 1944–1957 metais. Šių radinių faksimiles matome knygos puslapiuose. Dauguma laiškų niekur neskelbta.

Publikuojamų laiškų A. Vienuoliui-Žukauskui autoriai – žymus tarpukario Lietuvos teisininkas Zigmantas Tolušis, poetas Kazys Inčiūra, buvę „Naujosios Romuvos“ redaktorius Juozas Keliuotis, atsidūrė tremtyje, lageriuose buvę aukšti valdžios pareigūnai, mokytojai, rašytojai pažystami vaistininkai, gydytojai, artimesni ar tolimesni giminaičiai. Prašydami knygų, vienokios ar kitokios pagalbos kreipėsi į A. Vienuoli-Žukauską ir nepažistami asmenys. Rašytojas negalėjo likti abejingas nuskriaustų tėvynainių prašymams, negalėjo nejaudinti jų, tapusių tremtiniais, politiniais kaliniais, patirtos kančios, slogi kasdienybė. Knygoje skelbiami laiškai, adresantų godos ir padėkos žodžiai liudija, kad rašytojas tiek dvasiškai, tiek materialiai remė tremtinius, politinius kalinius. Rašė jiems paguodos ir atjautos laiškus, siuntė pinigų perlaidas, vaistus, maisto siuntinius ir knygas.

Knygos sudarytojai prieš kiekvieno adresato laiškų publikacijas talpina paties adresato biogramą su nuotrauka. Jį pristatydami nurodo, dėl ko buvo suimtas ir nuteistas lagerio, tremties bausme, išsiaiškina, kaip susiklostė likimas atlirkus bausmę ir grįžus į Lietuvą, pasidomi šeimynine padėtimi. Lietuvos ypatingojo archyvo KGB ir VRM skyriuose atrastus pagrindinius duomenis reikiė patikslinti ir papildyti, gilintis į Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro išleistus tomus, perversti įvairius žinynus, enciklopedijas bei kitus leidinius, ieškoti buvusių tremtinių ir politinių kalinių palikuonių, su jais susitikti, kalbėtis.

Šaltinių publikacijas lydi išsamūs komentarai. Komentuojami laiškuose minimi asmenvardžiai, vietovardžiai, īvykiai, atvejai... (kone pusaštunto šimto išnašų!) 480 knygos puslapiai paskelbta rengėjų surinktas A. Vienuolio-Žukausko ir tremtinių bei politinių kalinių epistolinis palikimas – laiškai, kaltinamųjų tardymo protokolai, arešto, kratu orderiai, tremties paskyros bei kita vaizdinė dokumentinė medžiaga.

Pavyko knygos rengėjams rasti ir ra-

šytojo sūnaus Stasio Žukausko, vargu sio Rusijos lageriuose, laiškų. Baimė dėl sūnaus likimo keletą metų gildė tėvo širdį. Daug pastangų dėjo A. Vienuolis-Žukauskas, kad būtų išlaisvintas sūnus, raše prašymus J. Paleckui, M. Šumauskui, K. Korsakui ir kitiems sovietų valdžios šulams. Tačiau jie nesukėjo teseti pažadą.

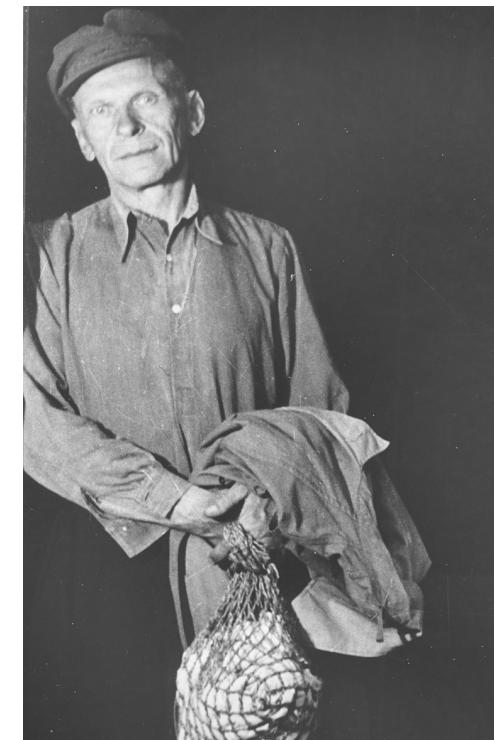
Patyrės širdgėlą dėl savo sūnaus tremties, A. Vienuolis-Žukauskas negalėjo neatjausti, nesuprasti atskirtų nuo artimųjų tremtinių, politinių kalinių skausmo ir nevilties, prašantiems pagalbos stengési kaip galédamas padėti. Jis ryžosi pasakyti kalbą tremtinių grąžinimo į Lietuvą klausimu Lietuvos SSR Aukščiausios Tarybos sesijoje, bet apie tai kalbėti nebuvo leista. Dabar šios kalbos tekštą randame išleistoje knygoje.

Perskaityt šaltinių publikacijas išsiskiname, kokie sunkūs buvo mūsų literatūros klasikui praėjusio amžiaus šeštuoju dešimtmečio metai, jau paskutinieji jo gyvenimo ir kūrybos kelyje, kiek reikėjo jégų, ištvermės ir ryžto, kad nepalūžtų dvasia, nepultų neviltin. Būdamas jau senovo amžiaus, kamuojamasis ligų, turėdamas nemažai išpareigojimų Antanas Vienuolis-Žukauskas rasdavo laiko tarpininkauti tremtiniam su prašymais grįžti į Lietuvą, rašyti laiškus, siustyti siuntinius.

Ačiū Ingai Liepaitei ir Antanui Verlickui, kad užteko kantrybės ir pasišventimo, ieškant ir rengiant spaudai su rašytoju Antanu Vienuoliu-Žukausku susijusį epistolinį palikimą. Si unikali knyga – rašytinis paminklas tėviškėnui rašytojui.

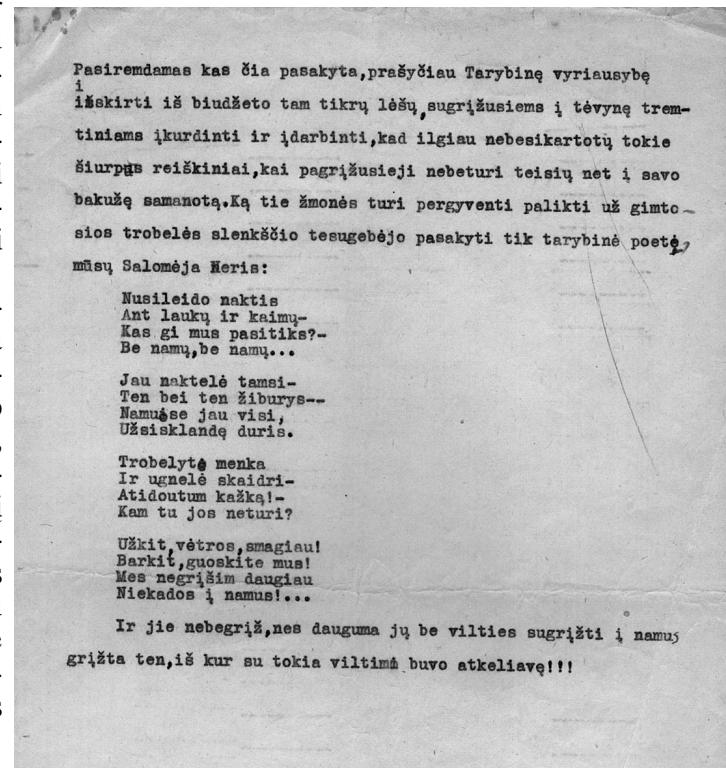
Šaltinių publikacijos mums byloja apie Antano Vienuolio-Žukausko asmenybės šviesą, tėvynės meilę, vienijusių su ištremtais, į politinių kalinių lajerius patekusiais tautiečiais, kurių laiškai liudija apie patirtas kančias, tėvynės ilgesį, laisvės troškimą.

Tikėtina, kad dar liko nerastų laiškų, Vienuolio nepasakyta kalba

Kazys Inčiūra

liudijančiu A. Vienuolio-Žukausko paramą tremtiniam bei politiniams kaliniams. Knygos rengėjai prašo atminties institucijų darbuotojus, akademinės bendruomenės narius ir visus kitus asmenis, publikacijų skaitytojus informuoti juos apie naujai surastą ar jiems nežinomą (ar neprieinamą) A. Vienuolio-Žukausko ir tremtinių bei politinių kalinių ir jų artimųjų epistolinį palikimą ir bet kokius kitus šaltinius, liudijančius rašytojo kontaktą su jais.

Dėkojame

Jau išleista knygos „Tremties vaikai“ 4 dalis. Dėkojame už jūsų istorijas ir aukas.

Pasibaigus karantinui, knygą „Tremties vaikai“ 4 dalis galėsite įsigyti Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos Patriotinių leidinių knygynėlyje, Laisvės al. 39, Kaune. Čia taip pat rasite ir naujausius „Tremtinio“ numerius.

Planuojama išleisti „Tremties vaikų“ istorijų rinktinę anglų kalba. Knyga jau ruošiama, tačiau lėšų dar trūksta. Norintiuosius padėti kviečiame autokti. Sąskaitos Nr. LT86 4010 0425 0156 6754. Būsime labai dėkingi.

LPKTS valdyba

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“ 2020 metams

Prenumerata priimama iki kiekvieno mėnesio 26 dienos bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruoklt.lt. Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117.

Kaina:

1 mėn. – 3,67; 3 mėn. – 11,02; 6 mėn. – 22,03; 12 mėn. – 44,06 euro.